

Sámegeiela ja sámi girjjálašvuoda symposia 22.–23.9.2021 Guovdageainnus

ABSTRÁVTTAT

Gaskavahkku 22.9.

Marjatta Jomppanen: Nuortalašgeiela oahpahusa álgu Oulu universitehtas

Katarzyna Dominczak: Nominatiiva vai akkusatiiva? Davvisámegeiela L2-studeanttaid kásusoahppan

Taarna Valtonen: Maangákielálie Aanaar páikkinoomah kontaktij kovvejeijen

Hanna Danbolt Ajer: Variasjávna julevsáme adposisjávna báhkogárggán

Jussi Ylikoski: Varračalmmit ja jiekpačalmmit: vuodđourálalaš **čilmä* ja dan mañisboahhtit singulatiivan sáme- ja eará gielain

Marja Skum: Go Inggá Biette leñgii oarjjás

Alf Isak Keskitalo: Tractatus

Petter Morottaja, Marko Jouste, Niko Partanen & Jukka Mettovaara: Anarâškielâ sárnumkielâ amnâstuv olgosadelem ávus korpusin: Piiloothaavâ vuossâmuuh puátuseh

Duorastat 23.9.

Mai Britt Utsi: Juoigama arkeologiiija

Annukka Hirvasvuopio-Laiti: Musihka ekosystema sámemusihka dutkamis

Hanna Outakoski: Ovttasbargodutkamušas sámi čállindidaktihkkii

Sierge Rasmus: Davvisámegeiela mánggaidlogu illatiivva variašuvdna Ohcejoga guovllus

Ilona Kivinen: Adjektiivvaid geavaheapmi Dálvadas-materiálas

Outi Guttorm: Demonstratiivapronomen *dat* ja adjektiiva substantiivva mearusin

Helena Omma: Eanantearpmad polysemiiija

Inga Lill Sigga Mikkelsen: Julevsáme báhkogárgesvariasjávna – buolvvasieradusá OV/VO buvtadimen

Kaisa Rautio Helander: Davvisámegeiela ássanbáikkiid namat ja kultuvrralaš konseptualiseren

Johanna Johansen Ijäs: Muitalusaid čállit čállinárbevieru haga: Jáhkoš Lásse ja Máiza-Bier Ántte čállingiela variašuvdna

Berit Nystad Eskonsipo: Maid sáhtta sátnegirjegeavaheapmi mitalit sámegeiela geavaheami birra?

Marko Jouste, Markus Juutinen, Eino Koponen: Näsck Mošnikoeff leu'ddkiõll. Nuortalaš Näsck Mošnikoffa leu'ddgiella

Marjatta Jomppanen
Giellagas-instituhtta, Oulu universitehta
marjatta.jomppanen@oulu.fi

Nuortalašgiela oahpahusa álgu Oulu universitehtas

Giedahalan nuortalašgiela (golttágiela) ealáskahttima universitehta oahpahusa konteavsttas. Nuortalašgiella lea anárašgiela ja davvisámegiela lassin Suomas hubmojuvvon sámegiella. Buot dain sámegielain lea virggálaš stáhtus Anára gielddas. Nuortalašgiela hállit leat Suomas 300, Ruoššas 20–30 ja Norggas dušše moadde olbmo, geat ássat Máttá-Várjjaga gielddas. Nuortalašgiella lea hui áitojuvvon giella, Norggas dat lea luohkkáduvvon jápma giellan. (Kolttakulttuurisäätiö 'nuortalaš kultuvrra foanda' ja Sámegielaide doaibmaplána.)

Nuortalašgiela hállit leat ásaiduvvon Ruoššas Supmii nuppi máilmmisoadi maŋŋá. Giela stáhtus lea easka jagis 2020 leamaš seammá dásis davvisámegielain ja anárašgielain, juos mihttosabbin lea giela oahpahus universitehta dásis. Davvisámegiela válđoávnasoahpahus lea leamaš Oulu universitehtas jagis 1980, anárašgiela jagis 2011 ja nuortalašgiela jagis 2020.

Giedahalan dutkanfáttá *jorggogiellamolsuma* (eng. reversing language shift) perspektiivvas. Dat dárkkuha dili, gos ieža aktiiva doaimmaid gežil giellamolsum unnitlogugielas eanetlogugillii nohká dahje njoahcu. (Fisman 1991; Pasanen 2015: 158–159.) Dakkár proseassa lea gohččoduvvon earet eará *positiiva giellamolsum, giellaealáskahttin* ja *revitališuvdna* (Määttä & al. 2019: 66–67). Dutkamuša teorehtalaš konteaksta lea *ideologalaš čielggasmahttin* (eng. *prior ideological clarification*), man eaktun lea, ahte giellaservoša doaladumit giela ealáskahttimii leat positiivvalaččat. Dasa lassin gielageavaheaddit ipmirdit ieža vástu gielas ja barget aktiivvalaččat giellaealáskahttinproseassas. (Pasanen 2015: 46.)

Dutkanmateriálan leat Oulu universitehta nuortalašgiela studeantaid bealekonstruerejuvvon jearahallamat. Dutkamušas leat mielde 15 studeantta, mat leat man nu muttus studeren nuortalašgiela. Giella oáččui válđoávdnasa stáhtusa jagis 2020, muhto giella lea sáhtán studeret jagi 2015 álggu rájes. Álggus gielas ledje fállun vuodđooahput ja jagi dan maŋŋá maid ávnasoahput. Dán dutkamuša ulbmilin lea vástidit čuovvovaš gažaldagaide:

Mii lea nuortalašgiela dilli dál? Leago studeantaid ieža gielladuogáš váikkuhan nuortalašgiela oahpuid álgaheapmái? Makkár vuordámušat studeanttain ledje nuortalašgiela studeremis? Mainna lágiin ja gos nuortalašgiela studeanttat áigut geavahit giela boahttevuodas?

Nuortalašgiela ealáskahttima dáfus lea hui dehálaš oážžut lasi giela hálliid ja áigequovdil dutkamušaid gielas. Dutkamuš čájeha, ahte informánttat geat leat studeren

ja studeret ain nuortalašgiela Oulu universitehtas, leat geavahišgoahtán giela aktiivvalaččat das beroškeahtta, leago giella soga giella vai ii.

Gáldut

Fisman, Joshua 1991: *Reversing Language shift. Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*. Clevedon: Multilingual Matters.

Kolttakulttuurisäätiö: <<https://www.kolttasaamelaiset.fi/kolttakulttuuri/kieli/>>
(2.10.2020)

Määttä, Kaarina & Sariwaara, Erika Katjaana & Uusiautti, Satu 2019: *Indigenous Adult Language Revitalization and Education*. Cambridge Scholars Publishing. Multilingual Matters.

Olthuis, Marja-Liisa & Kivelä, Suvi & Skutnabb-Kangas, Tove 2013: 2013. *Revitalising indigenous languages. How to Recreate a Lost Generation*. Linguistic Diversity and Language Rights. Multilingual Matters cop.

Pasanen, Annika 2015: *Kuávsui já peeivičuovâ ‘Sarastus ja päivänvalo’, Inarinsaamen kielen revitalisaatio*. Helsinki: Uralica Helsingiensia 9.

Sámegielaideid doaimaplána 2009:
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fad/vedlegg/sami/hp_2009_samisk_sprak_nordsam.pdf> (17.6.2021)

Katarzyna Dominczak

UiT Norgga árktaš universitehta

katarzyna.z.dominczak@uit.no

Nominatiiva vai akkusatiiva? Davvisámegiela L2-studeanttaid kásusoahppan.

Davvisámegiela L2 studeanttaide lea dávjá hástaleaddji oahppat ja atnit nominatiivva ja akkusatiivva riehta. Masterbarggustan suokkardalan makkár dáhpáhusain davvisámegiela L2-studeanttat sojahit nominatiivva ja akkusatiivva riehta čállošii – ja mainna sii eanemustá bártidit. Lean maiddá geahčan movt kásusgeavaheapmi ovdána ja mat fáktorat váikkuhit dan guovtti kásusa oahppamii ja hálddašeapmái. Dán sáhkavuorus ovdanbuvttán iežan masterbarggu váldogávdnosiid.

Materiála leat UiT jahkeoahpu nuppi lohkanbaji studeantačállošat, čoggojuvvon njealji áigemuttus giđa 2019. Das guorahalan 3530 nominatiiva- ja akkusatiivadáhpusa. Studeanttat leat maiddá vástidan jearahallanskovi. Dutkamusa teorehtalaš vuodđu leat oahppanteoriiat, gaskagiellateoriija ja feailaanalysa. Geavahan erenoamážit Schmidta Áicanhypotesa (eaŋ. *The Noticing Hypothesis*) ja Montrula árbegiella-doahpaga. Giedahalan materiála kvantitatiivvalaččat R-programma CART-analysa (eaŋ. *Classification and Regression Tree*) bokte ja dasto kvalitatiivvalaččat.

Dutkamuš čájeha ahte buot studeanttat bártidit eambo akkusatiivvain go nominatiivvain, muhto nominatiivosojaheapmi sáhtá leat váttis eksistentiála- ja habitiivacealkagiin. Akkusatiivosojaheamis leat bárahisstávval- ja kontrákta nomenat váddáseappot go bárrastávvalnomenat; dasa lassin báhcet namat ja ođđaset loatnasánit sojatkeahttá, ja sátnortnet, attribuhtat ja paratáksagihpuid siskkáldas dynamihkka sáhttet váikkuhit akkusatiivva sojaheapmái. Muhtun studeanttaid gaskagielas vuhtto, ahte sis lea sámegiella árbegiellan. Studeanttaid gielladuogáš, sámegiela ovdamáhttu ja gielalaš áicilvuohhta/fuomášupmi ja diđolašvuohhta váikkuha kásusoahppamii.

Taarna Valtonen

Giellagas-instituut, Oulu ollâopâttâh já PAES-tutkâmohtâdâh, Helsig ollâopâttâh

taarna.valtonen@oulu.fi

Maangâkielâlii Aanaar päikkinoomah kontaktij kovvejeijen

Tan ovdâsaavâst puávtám oovdân tutkâmpuátusijd, maid lam uázžum kolmâihásii, Suomâ Akatemia ruttâdem tutkâmpojektist *Maangâkielâlii Aanaar päikkinoomah* (9/2017–10/2020). Tutkâmproojeekt tehelumos ulme lâi tutkâđ Aanaar-kielâđ (nuorttâlâškielân *Aanar*, pajekielân *Anár*, suomâkielân *Inari*, ruotâkielân *Enare*) päikkinoomâid vuáhádâhhân, mon šoddâm já toimâm stivrejeh systemaatliih njuolgâdâsah nuuvt ko onomastlâš teoria nabda.

Tondiet ko kieldâst sárnojeih neelji kielâ: anarâškielâ, nuorttâlâškielâ, pajekielâ já suomâkielâ, tutkâmproojeekt váimusist láá maangâkielâlâšvuotâ já kielâi koskâvuodâi selvâtem. Lam táttum selvâttiđ, maht kielâi koskâsiih kontakteh puátih oovdân tááláá päikkinoomâmávuáhâduvvâst já magareh historjáliih kiárdâšumeh láá kavnmânnáál kieldâ jieškote-uv oosijn. Analyysij vuolgâsaijeen láá lamaš päikkinoomah já päikkinoomâitutkâm, mut tulkkuumist toid tuárju maangâtieđâlij tutkâmamnâstâh já aldanemvyehi.

Lam uuccâm jieččân analyysijn systemaatlijd njuolgâdâsâid ja myensterijd, moi mielđ päikkinoomâid láá lovnim aldasii hylkkikielâi (sämikielâh) teikâ kaaidâs hylkkikielâi (suomâkielâ vs. sämikielâh) kooskâst. Lii selvânâm ovdâmerkkân, et päikkinoomâid láá lovnim spontaanlâvt, luándulijn kontaktiilijn, mut meiddei Suomâ staatâ kielâpolitiik tet. Ovdâmerkkân topograafkáártái ráhtimproosees paje 1900-lovo aalgâst lii kuáđđâm čielgâ meerhâid tááláá päikkinoomâmávuáhádâhhân. Tan proosees já ton nubástuumijđ aagij mielđ puáhtá čuávvuđ puáris káártái iššijn.

Lovnimmyenstereh, maid láá čuávum jieškote-uvlágân kontaktiilijn, iä lah ain siämmáálágâneh. Toid vaigutteh kielâvuáhâduvâi aldasâšvuodâ lasseen meid ovdâmerkkân nommâkevttei sosiolingvistlâš tile, kost kieldâst nommâ lii já äigipaje, kuás noomâ láá lovnim. Kieldâ ässei maangâkielâlâšvuodâ tet maangâin noomâin láá amnâseh kyevti kielâst teikâ uđđâ sämikielâg noomâ lasseen láá nabdâm pääihi siämmâst meiddei ovdâmerkkân suomâkielân, nuuvt et láá-uv šoddâm kyehti uđđâ noomâ.

Taggaar kontekstijn ij lah saahâ kielâi siävtumist, mon aneh negatiivlii äššin, mut tast et ulmuuh láá kiävtám jieijâs kielâlii kompetens, mii vuod iberduvoo positiivlii äššin. Luávnejum noomâi fooneetlii nativistem-uv ferttee suogârdiđ maangâ keččâmkuávlust: tot ij jyehi tove lahtâskin njuolgâ kyevti kielâjuávhu kontaktâid, peic lii jotelis kielâmolsom puáđus. Maangâkielâlij ucceeblohosiärvusij päikkinoomâi tutkâm váátá totkest maangâpiälálii kielâekologâlii konteevstâ tubdâm já hástá puáris päikkinoomâlovnimteoriaid.

Hanna Danbolt Ajer

Cambridge Universiteahta

hannaajer@hotmail.com

Variasjávnná julevsáme adposisjávnnáj báhkogárggán

Muv prosjevta ulmme l guoradallat variasjávnnáv báhkogárggán adposisjávnnáj hárráj julevsámegiellan. ADPOSIJÁVNÁ li bágo ma tjielggiji makkir gasskavuoha le ietjá bágoj gaskan, duola dagu gánná juoga le iehtjáda gáktuj jali goassa juoga dáhpáduváj iehtjáda gáktuj. Dav gasskavuodav snivábut tjielggjit, adposisjávnná dárba jietjá bágov, mav gáhttjop KOMPLEMÆNNTAN, mij la dábálattjat substantijvva. Vuostasj buojkulvisán, adposisjávnná l *nanna* ja komplemænnta l *bievde*. Adposisjávnná ja komplemænnta aktan hábbmi ADPOSIJÁVNÁGIHPOV, mav aj gáhttjop PP GIHPON.

(1) Gáhppá le **bievde *nanna***.

Gá adposisjávnná boahdá komplementa mannela dav gáhttjop POSTPOSIJÁVNÁN, ja gá boahdá komplementa ávddála dav gáhttjop PREPOSIJÁVNÁN. Julevsámegiellan ja ietjá sámegiellajn ienemusát gávnnuji postposisjávnná, dagu *nanna* vuostásj buojkulvisán, valla muhttijn preposisjávnná aneduvvi. Dán ávddánbuktemin sidáv dágástallat goassa l máhttelis preposisjávnnájt ienni gá postposisjávnnájt adnet julevsámegiellan. Muv prosjevtan lav 11 julevsámegiellagijt ságádahtám, ja dan vuodon lav gæhttjalam minsstarav gávnadit preposisjávnnájdnein. Vuojnnet jut akta aktijvuodan gánná máhtá preposisjávnnáv adnet le gá oasse PP gihpos la KONTRÁSTALASJ, majt merkaj jut dættoda at jur dav alternatijvav vállji juohkuis alternatijvajs (Vallduví and Vilkuña 1998, 83–84). Nuppát buojkulvisán, PP gihppo le kontrástalásj danen gá sán gut dav javlaj sidáj tjárggit jut galgaj tjielggit gánná ládde háledij jiege hárráj ja ij d.d. miehtse jali bávte hárráj, ja dav dættodittjat preposisjávnnáv anij.

(2) Le sán háledime ***badjel JIEKKE?***

Gávnnuji aj preposisjávnná aktijvuodajn ma ælla kontrástalattja. Buojkulvissan, ulmutja álu preposisjávnnájt adni gá la sáhka ájge birra, juska e sidá juojddá dættodit. Goalmát buojkulvisán preposisjávnnáv la aneduvvam ájggemoallánagán *ávddál 1970*.

(3) Ittij boade ***ávddál 1970***.

Muv hypotesa l jut la máhttelis preposisjávnnájt adnet jus la juoga PP gihpon mav dábálattjat adnep oassen systiemas gánná gávnnuji moadda alternatijva. Miján li systiema, duola dagu rijmmo ja kloahkko, maj baktu ájgev dádjadip ja moalgedip.

Tjoahkkájgiesedittjat, jáhkáv jut preposisjávnná máhttep aneduvvat Julevsámegiellan gá oasse PP gihpos buktá alternatijvajt, vájku le dæddo dasi jali ij. Muv ávddánbuktemin sidáv aj buohtastahttet majt la gávnadam julevsáme adposisjávnnáj birra masi li

gávnadam adposisjávnnáj birra ietja sámegiela, dagu nuorttasámegiela ja oarjjelsámegiela (Janda, Antonsen, ja Baal 2014; Söder 2017).

Janda, Laura Alexis, Lene Antonsen, and Berit Anne Bals Baal. 2014. 'A Radial Category Profiling Analysis of North Sámi Ambipositions'. In *High Desert Linguistics Society Proceedings*, edited by B. Anible, K. Beers, L. Hirrel, and D. Wager, 10:91–102. Albuquerque, New Mexico: High Desert Linguistics Society.

Söder, Torbjörn. 2017. 'South Saami Adpositions'. Presented at the 3rd Saami Linguistics Symposium, Freiburg institute for advanced studies - Albert Ludwig university of Freiburg, October 19.

Vallduví, Enric, and Maria Vilkuna. 1998. 'On Rheme and Kontrast'. In *The Limits of Syntax*, edited by Peter Culicover and Louise McNally, 29:79–108. Syntax and Semantics. New York: Academic Press.

Jussi Ylikoski

Giellagas-instituhtta, Oulu universitehta / Sámi allaskuvla

jussi.ylikoski@oulu.fi

Varračalmmit ja jiekŋačalmmit: vuodđourálalaš **čilmä* ja dan maŋisboahhtit singulatiivan sáme- ja eará gielain

Sámegiela *čalmmis* leat etymologalaš vástagat buot urálalaš gielain, ja juohke sajis dat mearkaša áicanorgána mainna olbmot ja eallit oidnet. Dattetge ovddit dutkit eai leat fuobmán, ahte eanáš urálalaš giellabearraša gielain *čalmmi* fuolkkit geavahuvvojit maiddái seamma láhkai go sámegiela *čalbmi* sániin *varračalbmi*, *jiekŋačalbmi*, *vuoktačalbmi*, *muorječalbmi* ja *meadđenčalbmi*. Buvttán iežan ovdaságas ovdan, ahte dákkár sánit leat ng. singulatiivvat, dihtolágan ávnassániid ovttaidlogu hámit. Čuoččuhan maiddái, ahte juo urálalaš vuodđogielas gávdnojedje singulára, duála ja plurála lassin maiddái singulatiivvat, dego mat **weri-čilmä* (> davvisámegiela *varračalbmi* ja davvihantigiela *ŋr sem*), **jäŋi-čilmä* (> davvisámegiela *jiekŋačalbmi* ja ungáragiella *jégszem* 'čuorpmasčalbmi') ja **lumi-čilmä* (> máttasámegiela *lopmetjelmie* 'muohtačalbmi').

Marja Skum

Sámi allaskuvla

marjaskum@gmail.com

Go Inggá Biette leŋgii oarjjás

Mu siessá guldalii radio go čuojahedje Inggá Biette luođi, man Nils-Anders Påve juoigá iežas skearrus “Čokču”. Siessá riŋgii munnje ganjalčalmmiid ja mitalii ahte lei beassan gullat iežas áhččeroški luođi man ii lean goassige ovdal gullan. Dán son gulai easka 40 jagi maŋil áhcis jápmima.

Siessá bovttii mu beroštumi ja lean máŋgii jurddašan guorahallat dajahusaid mearkkašumi ja kultuvrralaš sisdoalu iežan ádjá luođis. Mu ruovttoguovllus lea juoigan meastá jávkan ja dan dihte háliidin diehtit eambo luđiid ja juoigama birra ja seammás ipmirdit manne siessá čierui. Sáhkavuorus mitalan Inggá Biette luođi birra ja movt mun dulkon dajahusaid bággojohtinkonteavsttas. Mitaluvvo ahte Skummat ledje hui juoigalas olbmot, muhto heite juoigamis go šadde bákkus johttát oarjjás jagis 1925. Arkiivamateriálas juoigá goit Inggá Biette ieš iežas ruovttoguovllu Sárevuomi maŋnel go lea ollen ođđa ruovttoguvlui. Inggá Biette luohti addá dasto vejolašvuoda oahppat oasáža movt bággojohtimat váikkuhedje olbmuide, sihke dalle ja dál, ja go ieš juoigá Sárevuomi beassá vel lagabui su.

Oahppat eanet iežas historjjá birra lea vejolaš luđiid guorahallama bokte ja sáhkavuorus čájehan movt sáhtta luđiid ja sámegiela oahppama bokte ”ságastit” olbmuiguin geat eai leat šat min gaskkas.

Fáddásánit: bággojohtin, sámegiella, luohti, oktavuodát doložii

Alf Isak Keskitalo
alf.isak@dukamail.no

Tractatus

Ludwig Wittgenstein (1889-1951) "Tractatus Logico-philosophicus" preanttas Wienis 1921 Ostvald "Annalen der Naturphilosophie" serias, lea dál 100 jagi ja dovddus filosofihistoria logus. 50 jagi dás ovdalis (1970) dahken mágistergráda girjji dan ektui (120.s). Dalle ledje filosofat Stigen, Favrholt ja Stenius logaldallan Tractatus ektui Oslos. Dát sáhkavuorru lea friddja orála oanádus artihkkala ektui man lean gárvvisteamen 100 jagi muittu dihte (31Kb). Tractatus ii sittisdoala metoda earet go muhttin deduktiiva cealkagiid gaskkohagaid, danin navddan leaman oalle friddjan geardut moadde jurdaga das. Tractatus lea dovddus ovddidit govvateoria giela ektui. Namalassii jurddá vástida nama ja dasto dinggá, oalle ovttagardánit. Wittgenstein oaivil lei ahte olu filosofía lea jierpmemeahttun (Unsinn) go ii vástit giela govvedeami. Viggen logaldallamis Oslos 1970 ovddidit ahte maiddái doahpagat ja cealkagat sáhttet leat objeaktan jurdagii ja namuhussii. Aristoteles vejii oaivvildit ahte giella govveda vaikko gude láhkái. Arne N. oaivvildii radioságas ahte "The glass is on the table" lea dakkar govvedus, elementarcealkka. "Logihkka ferte alddis birget" lea dovddus oaivil Tractatusis. Das veadjá leat ovdamearkan go boadus lea duohta ja álgu vearrut, nunavdon "counterfactual conditional". Mii eat sáhte dás guorrat lagabuid, muhto namuhit ahte Wittgenstein doarjjui Russel ja Frege jurdagiid. "Tatsache - Sachverhalt - Sachlage" (Eng. "fact") sáhttet o.m.d Girjás duomuin juridihkas navdot leamen dagusáhka vuolit dikkis, sáhkadillii apealladikkis ja sáhkalahka alimusdikkis. Jáhkán Wittgenstein oaivil lea nu mo su nuppi dovddus girjjis Philosophische Untersuchungen 50-jagiin, ahte doahpagiid oaivil lea nu mo doibmet luonddus.

Marko Jouste
Giellagas-institut, Oulu ollâopâttâh
marko.jouste@oulu.fi

Petter Morottaja
Giellagas-institut, Oulu ollâopâttâh
petter.morottaja@oulu.fi

Niko Partanen
Helsing ollâopâttâh
niko.partanen@helsinki.fi

Anarâškielâ sárnumkielâ amnâstuv olgosadelem ávus korpusin: Piiloothaavâ vuossâmuuh puátuseh

Taan oovdânpyehtimist mij kuvvip Oulu ollâopâttuv sâmmilii kulttuurarkkâduvâst (SKA) joton pieijum sárnumkielâ amnâstuvâi piiloothaavâ vuossâmuud puátusijd.

Sâmmilâš kulttuurarkkâdâh lii uási sâmikielâ já kulttuur máttááttâsân já tutkâmušân sundâšum Oulu ollâopâttuv Giellagas-institut tooimâst. Arkkâduv čuágálduvah aneh sistees sâmikulttuurân lohtâseijee amnâstuvâid, mon puoh merhâšitteemus uási láá sâmikielâliih persovnsahhiittâlmeh. Čuágálduvâin lii stuorrâ árvu, tondiet ko toh mainâsteh sâmikielân sâmmilij historjâlijn já tááláin kulttuuriijn. Ton lasseen et toh láá teháliih kielâ já kulttuur tutkâmuš tááhust, te amnâstuvâid puáhtá kevttiđ meid kâldeematerialin máttááttâsâst já toorjân kielâ oovdedmist, normâdmist já iäláskitmist.

Amnâstuv merhâšume lii čonnâsum toos, magareh máhđulâšvuodah láá ávhástállâđ toin. Modern kielâteknologia fáálá keevâtljđ čuávdušijđ amnâstuv haldâšem, litteristem, automatlij analyysij, olgosadelem já tiäđui uuccâm várás. Teknisii infrastruktur paaldân tarbâšuvvoo äššitobdeinfrastruktur, mast lii kompetens kiedâvuššâđ kielâ- já kulttuuramnâstuvâid.

SKA sárnumkielâ amnâstuvâi piiloothaavâ ulmen lii macâttiđ historjâlijđ amnâstuvâid anarâš kielâsiärvâduv, totkei, máttáátteijei já uáppei kiävtun. Piilootmudo ääigi amnâstâhân (10 tijmed anarâškielâliáš savâstállâm) ráhtoo kirjekielâliáš litteristem já morfologisâš já syntaktliáš analyys, mon vievâst amnâstuvâin puáhtá uuccâđ saaniđ maanġâpiälâsávt. Analyysist kiävttoo Giellatekno anarâškielâ sânianalyssaattor já maašinanalyys täärhist olmooštârhisteijee.

Vâi amnâstuvâid ličij il. kielâ máttááttâsâst já máttááttâlmist nuuvt älkkee kevttiđ ko máhđulâš, te amnâstuvah kolgâččii leđe áávuš puohháid. Haavâst mij suogârdállâp, maht amnâstuvâid lii máhđulâš macâttiđ kielâsiärvâdâhân já olgosadelid tagaráin vuovvij, mon sâmisiärvâdâh tuhhit vyeihin kevttiđ sâmmilijn nurrum tiäđu já mii lii tááláá GDPR-laavâasâtem miäldásâš. Ohtân čuávdušijn mij iävtuttep väljejum já pseudonymisistum amnâstuv olgosadelem open access -prinsipáin Kielipankki Korp-palvâlusâst. Olgosaddelmân šaddee versioin láá luhhum meddâl persovnáid, soojijđ já tubdâstittee tábâhtussâid lohtâseijee tiäđuh litteristem ohtâvuodâst lasettum merkkuumij vuáđuld. Mij kevttip Suomâst tutkâmkiävtun uáivildum CSC infrastruktur.

Piiloothaavâ maŋa vuávájum vyevih váldojeh anon viđđasubboht SKA amnâstuvâin. Viđdes savâstállâm väljejum vuovij lii tehâlâš piiloothaavâ uási.

Mai Britt Utsi
Sámi allaskuvla
maibu@sammas.no

Juoigama arkeologiija

Dát čálus lea oassi stuorat dutkamušas man bargonamman lea *Leat go gullan ságaid heahkka – Várjjat luodit muiingoanstan nuppiid olbmuid*. Dutkanmátkán álgu lei go mun fanasmátkkis áhčiinan fuomášin guovllu jaskkodahtton luohteárbevieru, ja mo mun bessen dan bálgái mii doalvvui mu oktavuhtii juigiiguin. Dan bálgá gohčodan *juoigama arkeologiijan*, man mielde juigiid muittu vehkiin roggan ja gávdnen čihkkovuvvon luđiid ja dieđuid dain. Juoigama arkeologiija mearkkaša maid eamiálmot kritihka vuolggasajis oheat dárkilis dieđuid ja čuvgehusa Várjjaga čuđiid jagiid kolonisttalaš historjjás. Dasto ahte juoigama arkeologiija bihttaspealu oktavuodas fuomášit mo dáruiduhttin 1945 rájes váikkuhii giellamolsumii ja nu maid nagodii *jaskkodahttit* báikegoddán juoigama gitta dálá áigái. Jaskkodahttin lea bistán mángalogi jagi, dassáži go juoigat iežaset *muittu ja muitovuogádagaid* vehkiin leat juoigagoahtán ja *ealáskahtán* luđiid odđasis. Juoigama arkeologiija bálggis čuovuha dasto juigiid *báikkiide*, namalassii juoigalmasaid báikegottiide ja luonddučanastagaide birra Várjjatvuona. *Juigiid searvesiidda* siskkobealde lea juigiin jo ovdal jaskkodahttima leamašan ealli juoiganmáhttu ja juoigan lea leamašan dábálaš bargguid ja márkanastimiid oktavuodas. Juoigama ovdanbuktima mánggabealat doaimma ja rievdamma lea dárbu guorahallat juoigama arkeologiija geahčanguovllus.

Sánit: juoigama arkeologiija, juoigama jaskkodahttin, muitovuogádagat, luđiid ealáskahttin, báikkiid ja luonddučanastagat, juigiid searvesiida, juoigama ovdanbuktin

Annukka Hirvasvuopio-Laiti
Sámi allaskuvla
annukkah@samas.no

Musihka ekosystema sámemusihka dutkamis

Musihka ekosystema lea etnomusikologa Huib Schippers hutkán tearbma man váldojurddan lea, ahte nu mo luonddu ekosystemage galgá leat dásseattus vai visot doaibmá ja buot áššit leat oktavuodas nuppiideaset, maddái musihkas sáhttá jurddašit leat musihka ekosystemat. Etnomusikologa geahčanguovllus musihka ekosystemii váikkuhit mánggat áššit.

Huib Schippers deattuha eamiálbmogiid vuoigatvuodaid iežas musihkkaárbbi seailluheapmái ja ovddideapmái. Musihka ekosystemas váldojuvvo vuhtii omd. mo media, musihkkateknologiija ja mátkkošteapmi leat váikkuhan musihkkakultuvrraide ja man láhkái sáhttá váikkuhit diesa, ahte musihka ekosystema doaibmá bures ja dásseárvosažžan.

Iežan sáhkavuorus guorahalan man láhkái musihka ekosystema ilbmá sámemusihkkadutkamis, earenomážit iežan dutkamušas.

Hanna Outakoski
Ubmi universiteahta
hanna.outakoski@umu.se

Ovttasbargodutkamušas sámi čállindidaktihkkii

Čakčat 2017 álggahuvvui ovttasbargodutkamuš sámi čállinoahpahusa birra, mii vuodđuduvai ovddit dutkamušaide. Ovddit dutkamuš (Outakoski 2015a; 2015b) lei čájehan ahte mánggagielat mánáide lea hástalus joksat seammá čállinmáhtu sámezielas go eanetlogugielas ja eangalsgielas. Diet boadus lei ovttá láhkái ártegis boadus erenomážit dain guovlluin main sámezielas lei skuvlla ja oahpahusa váldogiellan. Sámezielat čállima ja čállinoahpahusa váttisvuodát ja hástalusat vuolggahedje dárbbu ráhkadit odđa modeallaid ja dutkat mat bealit oahpahasas gáibidit doarjaga.

Dutkamuša teorehtalaš vuolggasadji lea čállinoahpahusa diskurssain (Ivanič 2004). Váldoulbmilin lea leamašan kártet čállindiskurssaid oahpaheaddjeoahpuin ja skuvllas, ja čielggadit makkár vugiiguin čállindiskurssaid lea vejolaš nannet árbegielat konteavsttas. Dutkamuš sisttisoallá materiála sihke sámezielat allaoahpuin ja sámi oahpaheaddjeoahpuin birra Sámi. Dutkamušsii leat searvan 20 allaskuvllaid bargi guđet leat sámeziela oahpaheaddjit, hoavddat, prográmmajođiheadjit ja eará guovddáš olbmot geat hábmejit allaskuvladási čállinoahpahusa Sámis ja sámiid várás. Materiálat allaoahpuin leat jearahallamat, jearranskovit ja diibmogalledeamit maid áigge dutki lea beassan vuohhtit giellaoahpahusa sierra dásiin. Skuvlla materiálad vuodđun leat 156 áicádandiimmu ja 182 čállinoahpahusa akšuvdnadutkandiimmu. Áicádandiimmuid áigge dutki lea vuohhtán oahpahasdiimmuid maid leat jođihan sámezielat oahpaheaddji. Akšuvdnadiimmuid áigge dutki lea ieš jođihan dihtomielalaš čállindoaimmaid skuvllas.

Dutkamuša vuosttaš bohtosat čájehit ahte sámi čállinoahpahusa stuorimus hástalus lea čállindiskurssaid viidodat, dahje buorebutge viidodaga váilun. Máhtto- ja nákcakontekstii lea biddjon olu áigi buot dásiin, muhto oahppit/studeanttat eai beasa hárjehit iežaset máhtu geavatlaš čállinhárjehusain dahje árgabeaivvi čállimis. Dušše muhtin šáŋŋerat leat oinnolaččat buot dásiin go fas muhtin čállinšáŋŋerat váilot ollásit. Diskurssat mat váldet vuhtii sosiopolitihkalaš áššiid ja čállosa vuostáiváldi eai báijo oidno gostige čállinoahpahas dahje čállinhárjehallamis. Unnitlogupeda-gogihkka, sáme pedagogihkka ja eamiálbmotpedagogihkka eai maiddái leat vel gávdnan bálgá sámezielat čállinoahpahasii vaikko eará oahpahasas sáhttetge leat mielde. Dutkamuša akšuvdnaoassi lea guorahallan vugiid maiguin dili sáhtášii buoridit ja mo livččii vejolaš álgit ráhkadit materiálad ja sisdoaluid erenoamáš sámi čállindidaktihkkii.

Prošeavtta *Mo oahpahas nanne čállima mánggagielat árbegielkonteavsttas* ruhtadeaddjit leat Ruota Dutkanráđđi ja Ubmi Oahpaheaddjeskuvla. Muhtin praktihkalaš osiid prošeavttas lea ruhtadan Suoma oahpahasráđđehus. Dát riikkaidgaskasaš Post Doc prošeakta lea kárten sámi čállinoahpahusa dili jagiin 2017-2019. Dutkanprošeavtta verddet leat Romssa universiteahta, Allaskuvla, Lappi universiteahta ja Giellagas-ossodat Oulu universiteahtas. Dasa lassin lea okta gielda

Sámis leamašan dehálaš dutkanguoibmi guhte lea fállan dutkái vejolašvuoda galledit sámegiela čállinoahpahusa luohkánjaid olles jagi áigge.

Gáldut:

- Ivanič, Rozalind. 2004. 'Discourses of Writing and Learning to Write'. *Language and Education* 18 (3): 220–45. <https://doi.org/10.1080/09500780408666877>.
- Outakoski, Hanna. 2015a. 'Davvisámegiela Čálamáhtu Konteaksta [The Context of North Sámi Literacy]'. *Sámi Dieđalaš Áigečála*, no. 2015/1: 29–59.
- Outakoski, Hanna. 2015b. 'Multilingual Literacy among Young Learners of North Sámi: Contexts, Complexity and Writing in Sápmi'. Diss., Umeå: Umeå University. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-102922>.

Sierge Rasmus

Sámi allaskuvla / Giellagas-instituhtta, Oulu universitehta, Sámi allaskuvla
sierger@samas.no

Davvisámegeiela mánggaidlogu illatiivva variašuvdna Ohcejoga guovllus

Guorahalan mo mánggaidlogu illatiivva sojahangehčosa geavaheapmi lea varieren ja rievdan Ohcejoga guovllus olbmui, geat leat riegádan jagiin 1880–2000. Dálá giellaoahpaid kásussojaheamis beare mánggaidlogu illatiivvas leat eanet go okta sojahangeažus. Bárahisstávval nomeniid sojahangeažus lea *-dda* ja eará dáhpáhusain *-de*. Kásussojaheami variašuvdna gullo maiddái hállojuvvon gielas ja eandaliige bárrastávval- ja kontrakšuvdnanomeniid illatiivasojahusas lea girjáivuolta. Giellahistorjjálaččat dálá mánggaidlogu illatiivva morfologiija orru šaddan sullii oktanaga ovttaidlogu illatiivvain, easka go sámegiela leat sierranan vuodđosuomasámegiela.

Lean čohkken dutkanmateriála Sámi kulturarkiivva čoakkáldagain, iežan dahkan jearahallamiin ja Yle Sámi rádiojearahallamiin. Informánttaid lean juohkán viđa sohkabulvii 30 jagi gaskkaid. Materiála analyseremis lean sirren mánggaidlogu illatiivva geažusvariánttaid juohke sohkabuolvvas ja analyseren dasto variašuvnna ja nuppástuvvama reálaigemetodain.

Guorahallama guovddáš boadusin lean gávnahan a) mánggaidlogu illatiivvas leat leamašan 1800-logu loahpas riegádan informánttain njealje geažusvariántta: *-dda*, *-de*, *-di* ja *-diidda*, b) Informánttain, geat leat riegádan 1930 maŋŋá, leat jávkan *-di* ja *-diidda* -variánttat, c) bárahisstávval nomeniid geažus *-dda* váldá 1930–1959 -ahkeluohkás eanet saji, muhto *-de* atno maiddá. 1960 maŋŋá riegádan buolvvain bárrastávval nomeniid *-dda* ja *-de* varieren orru stáđásman nu, ahte dat geavahuvvojit sullii seammá ollu.

Gáldut:

Korhonen, Mikko 1981: *Johdatus lapin kielen historiaan*. Helsset: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Sammallahti, Pekka 1998: *The Saami languages : an introduction*. Kárašjohka: Davvi girji

Sammallahti, Pekka 2009: On the origin of the illative singular morphology in Saami. *Finnisch-ugrische Forschungen : Zeitschrift für finnisch-ugrische Sprach- und Volkskunde*. s 9-28.

Ilona Kivinen
Helssega universitehta
Ilona.kivinen@helsinki.fi

Adjektiivvaid geavaheapmi Dálvadas-materiálas

Okta beakkánamos dutkanmateriála lea Dálvadas-materiála, mii lea Turku universitehta dutkanprošeavttas čoggojuvvon jearahallanmateriála. Jearahallamiin lea sámiid álbmotdiehtu čoggojuvvon, muhto dát dutkan vuodju Dálvadas-jearahallanmateriálii gielalaččat. Mu oažžun materiálas lea Dákkár mealgat stuorra jearahallanmateriála heive hui bures gielladutkamii. Stuurimus oassi jearahallamiin lea 1960-logus eret. Go dutká giella rievdadeami, de 1960-logu materiála lea hui ávkkálaš, go boarrásut giellačájanasat leat 1900-álggus ja dán dutkama ođđaseamos materiála lea 2010-logus eret. Nubbi miellagiddevaš ášši lea, ahte materiála lea geavtlaččat guovtte gilis eret, mii máksá, ahte suopmanvariašuvdna lea unni.

Dát dutkan vuodju adjektiivvaid geavaheapmái materiálas ja vejolašvuodaid mielde veardádalan dan Jens Friisa teakstačoaggáldaga materiálii, man lean jo ovdal analyseren. Lean gullan jáhku, ahte sámezielas eai adjektiivvat geavahuvvo ja leage miellagiddevaš, man duohta dat lea. Dálá materiálas dat ii leat duohta, muhto 1960-logu materiálas adjektiivvaid geavahanvuogit soaitet leat earáláganat go dál. Mo muđui govvidit, jos ii geavat adjektiivvaid? Leatgo geavahuvvon vearbbat, mat leat adjektiivvain suorggiduvvon? Dán rádjái dutkamis lean oaidnán adjektiivvain suorggiduvvon vearbaid, dego *čáhpildit*, meastta dušše Konrad Nielsena sátnegirjjis vaikko lean čađahan jo oalle ollu 1900-loguálgguge materiála, dego Friisa ja Qvigstada giellačájanasaid.

Dán sáhkavuoru navddus lea, ahte adjektiivvat gal leat geavahuvvon maid Dálvadas materiálas, muhto sáhttet leat olbmot, geat geavahit daid unnibut go earát. Dat lea earálágan boadus go 2010-logu materiálain, main in leat fuobmán earuhusaid hálliid gaskkas. Nubbi ášši dán dutkama vuolde lea adjektiivvaid attribuhtta- ja predikatiivahámiid válljen. Mo olbmot geavahit dáid hámiid ja leatgo attribuhttahámi válljemis variašuvdna? Go čilgehus dán materiálas ii sáhtte leat suopmanerohusat, de lea ain miellagiddevaččabut dutkat adjektiivvaid variašuvvna hálliid gaskkas.

Gáldut

Friis, J. A. 1856: *Lappiske sprogprøver: en samling af lappiske eventyr, ordsprog og graader*. Christiania: J.W. Cappelen

Qvigstad, J. 1927–29: *Lappiske eventyr og sagn I–IV*. Oslo: H. Aschenhoug & co.

Outi Guttorm
Sámi allaskuvla/Oulu universitehta
outig@samas.no

Demonstratiivapronomen *dat* ja adjektiivva substantiivva mearusin

Lean iežan doavttergrádaproševtta oassin guorahallamin davvisámegiela demonstratiiva-pronomena *dat* artihkallágan geavaheami. Dákkár pronomengeavaheapmi, mas *dat* ovttas soames adjektiivvain doaibmá substantiivva mearusin, lea anus davvisámegielas.

Dalle sáhtá jurddašit, ahte *dat* doaimmašii adjektiivva definihtta artihkalin seamma vuogi mielde go dárogielas (*det/den/de*). Ovdaságastan buvttán ovdan ovdamearkkaid sihke Norgga ja Suoma bealde. Suokkardallama vuodul geavahusas eai dattetge oro leamen stuora erohusat riikkaid gaskkas, vaikko Norggas váldogiela, dárogiela, sojahanvuogádahkii gulláge definihtta artihkal.

Helena Omma
Sámi allaskuvla
helenao@sammas.no

Eanantearpmaid polysemiiija

Go giellaovttadagas (eng. *linguistic form*), nugo ovdamearkka dihte sánis, leat máŋga mearkkašumi maid gaskkas ii leat mangelágan oktavuohta, de dat gohčoduvvo *homonymiijan*. *Polysemiiija* lea fas go giellaovttadagas leat guokte dahje máŋga mearkkašumi, maid gaskkas lea oktavuohta. (Taylor 2003: 102–106.) Lunddolaš gielas leat ollu polysemiijadáhpáhusat, ja dát guoská maiddá sámegiela eananterminologijai. Eanantearbma sáhtta namallassii geavahuvvot ja ipmirduvvot máŋgga ládje iešguđetge ságastallankonteavsttain.

Dán sáhkavuorus ovdanbuvttán muhtin vuodđoáššiid polysemiiija guorahallamis ja buvttan ovdamearkkaid iežan doavttirgrádabarggus, mas guorahalan davvi- ja julevsámegiela rádjeguovlluid boazosámiid eananterminologijija. Dutkamušastan anán kognitiiva gielladiehtaga vuolggasajiid kategoriserema birra, mas earet iežá prototiippalašvuohta ja kognitiiva modeallat leat guovddázis, ja heivehalan daid iežan dutkanfáttá lahkoneapmái.

Polysemiiija sáhtta oaidnit kategoriserenvuohkin, nu ládje ahte juohke mearkkašupmi mii dihto sánis lea ovddasta iežas kategorijija. Danin lea dárbbášlaš ovdanbuktit visot ovddastemiid sierra, danin go eai leat obbalaš prinsihppat mat einnostit polysemalaš kategorijaid ásaheami, eaige kategorijat leat soaitáhagas ásahuvvon, muhto baicce *motiverejuvvon*. Kategorijat leat servvodaga dárbbu ja gielalaš soahpamušaid boadus, iežá sániiguin lea sáhka kultuvrralaš kategorijain, mat mitalit got mii jurdagiid bokte hábmet min ipmárdusa birrasis. (Lewandowska-Tomaszczyk 2007; Lakoff 1987.)

Polysemiiija suokkardallan rahpá dehálaš beliid das got boazosámit konseptualiserejit eatnamiid ja gielalaččat ovdanbuktet iežaset eananipmárdusa. Dákkár suokkardallama vuodul sáhtta oaidnit got boazosámiid diehtu ja máhttu bohccos, dan dábiin ja dárbbuin, motivere eanandoahpagiid ásaheami.

Gáldut

Lakoff, George 1987: *Women, Fire, and Dangerous Things: What categories reveal about the mind*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

Lewandowska-Tomaszczyk, Barbara 2007: Polysemy, prototypes, and radial categories. – Dirk Geeraerts & Hubert Cuykens (doaimm.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford: Oxford University Press. 139–169.

Taylor, John R., 2003 (1989): *Linguistic categorization*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press.

Inga Lill Sigga Mikkelsen
UiT Norgga árkálaš universitehta
Inga.l.mikkelsen@uit.no

Julevsáme báhkogárgesvariasjávnná – buolvvasieradusá OV/VO buvtadimen

Julevsámegiella 1 gávviduvvam giellan friddja báhkogárggájn (Spiik, 1989:101). Diakronijjalasj dutkam vuoset vuodobáhkogárges vuodosámegiellan lej SOV-gárges, ja nuorttasámegiellan la dát rievddam SVO-gárggáj (Wickman 1982). Julevsáme giellasebrudagán SOV lággñiduvvá bieledis ja ieme báhkogárggán, madi SVO-gárges la tjielggiduvvam innovasjávnnán ja dárogielvájkkudussan.

Giellasebrudagán la nav badjánam dádjadus ahte julevsámegiella 1 rievddamin SOV-gielas SVO-giellaj.

Mán lav dutkamprosjevtan “*Julevsáme báhkogárgesvariasjávnná – objækta- ja værbabiedjam*” guoradallamin julevsáme VO/OV-systiemav, prosjevtan la generatijva grammatihkka teorijjalasj vuodon. Dán dutkamprosjevtan lav tjoahkkim spontána hállamdáhtáv nieljet buolvas ja eksperimænntadáhtáv guovtet buolvas. Sympávsán ávddánbuvtáv oasev dát prosjevtas, namálettjat eksperimænntabáhtusijt.

Guoradalátjit julevsáme VO/OV-systiemav li 24 informánta tjadádam buvtadimeksperimentav mij la hábbmiduvvam elisitieringæhttjalibmen (Crain ja Thornton 1998), gánná informánta li hábbmim gárgadisájt bágojs ma li tjáleduvvam bullarij sinna dilen gánná li ságastime ietjá ulmutijjn. Ulme eksperimentajn le gæhttjat gáktu informánta bárdi bágojt gárgadissan. 12 informánta li riegádam 1986-1992 jagij gaskan ja 12 informánta li riegádam 1949-1967 jagij gaskan, dá guokta juohkusa gávvidi nav guovte buolva gielav.

Informánta vuosedi siján la fleksibilitiehtalasj báhkogárgessystiebma, gánná válljim báhkogárggáj gaskan vájkkuduvvá gielalasj kontevstas, muhtem mærráj morfosyntávsas valla sierraláhkáj dassta mij juo la oahpes ja amás diehto ságastiddijjda, namálettjat informasjávnnástruktuvras. Eksperimænntabáhtusa vuosteldi julevsámegiella 1 rievddamin SOV-gielas SVO-giellaj. Vuorrasij báhkogárgessystiebma 1 fleksibilitiehtalabbo, sijá buvtadibme stivriduvvá stuoráp mærráj gielalasj kontevstas, vuorrasa adni sihke OV- ja VO-gárggájt álov. Nuorajn la muodugasj kontækstastivridum báhkogárgessystiebma, valla dát la gænodap ja ij vájkkuda sæmme stuor fleksibilitiehttaj, nuora li ienep stuovvása SOV. Báhtusa nav gættjádalli báhkogárgesrievddamav, gánná julevsámegiella sjaddá ienep dárogiela muoduk stuovesvuoda diehti, ja ij dan láhkáj gæk luluj vuorddet.

Eksperimænntabáhtusij vuodon badján gatjálvis: Le gus hypotiessa báhkogárggá rievddama birra vájkkudam nav váj áhpadásá baktu lip aktijvalattjat rievddadam fleksibilitiehtalasj, komplevsa ja tjáppa báhkogárgessystemav?

Gáldo

- Crain, Stephen & Thornton, Rosalind 1998: Investigations in universal grammar : a guide to experiments on the acquisition of syntax and semantics. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Spiik, Nils Eric 1989: Lulesamisk grammatik. [Luleå] : Sameskolstyrelsen.
- Wickman, Bo 1982: Nordisk påverkan på samisk syntax. – Åke Hansson & Tryggve Sköld & Karl-Hampus Dahlstedt & Siiri Sahlman-Karlsson (dåjm.), Språkhistoria och språkkontakt i Finland och Nord-Skandinavien : studier tillägnade Tryggve Sköld den 2 november 1982. Umeå Distribution: Skytteanska samfundet. 279–285.

Kaisa Rautio Helander
Sámi allaskuvla
kaisarh@samas.no

Davvisámegiela ássanbáikkiid namat ja kultuvrralaš konseptualiseren

Kultuvrralaš konseptualiseremat (eang. *cultural conceptualisations*) leat dakkár kognitiivvalaš proseassat, mat leat áiggiid mielde hápmašuvvan dihto servodagas oktasaš soahpamuššan dahje doaimmanvuohkin (Sharifian 2003: 188–190). Kultuvrralaš giellagiehtagis guorahallojuvvojit gielalaš konseptualiseremat erenoamážit kultuvrralaš vuolggasajis (Sharifian 2019). Dakkár konseptualiseremiid, main giddejuvvo fuomášupmi erenoamážit kultuvrralaš nammabidjanvugiide ja nammaanuide, sáhttá gohčodit *kultuvrralaš onomastihkkan* dahje *kultuvrralaš nammadutkamin*.

Dán sáhkavuorus guorahalan davvisámegiela ássanbáikenamaid ja gidden fuomášumi dakkár báikenamaid čatnosiidda sámi kultuvrii ja ássanhistorjái. Ovdamearkkaid válldán earenoamážit Norgga beale davvisámi guovllus. Juogán sáhkavuorustan ássanbáikenamaid primára ja sekundára ássannamaide, ja guorahalan makkár gielalaš ja kultuvrralaš iešvuodát dain nammakategoriijain leat. Viidáseappot ságastalan makkár kultuvrralaš konseptualiseremiid sáhttet sámi ássanbáikkiid namat čájehit.

Gáldut:

Sharifian, Farzad 2003: On Cultural Conceptualisations. – *Journal of Cognition and Culture* 3. 187–207.

Sharifian, Farzad 2019: Cultural Linguistics. – Sharifian, Farzad (doaimm.). *The Routledge Handbook of Language and Culture*. London & New York: Routledge. 473–492.

Johanna Johansen Ijäs
Sámi allaskuvla
johannai@sammas.no

Muitalusaid čállit čállinárbevieru haga: Jáhkoš Lásse ja Máiza-Bier Ántte čállingiela variašuvdna

Jáhkoš Lásse (Lars Hætta, 1834–1896) ja Máiza-Bier Ánte (Anders Bær, 1825–1882) oahpaiga čállit go čohkkáiga giddagasas maŋjel Guovdageainnu stuimmiid 1852:s. Sudno oahpaheaddjin lei báhppa ja gielladutki Jens Andreas Friis, ja sudno muitalusat leat árvvusge boarráseamos teavsttat maid davvisámegiela leat čállán. Čállosat dahje daid oasis leat almmuhuvvon mángga hámis (gč. Hætta 1923, 1990; Bær 1926, 1990; Hætta & Bær 1958, 1982, 1993, 2019a, 2019b). Giehtačállosat leat mávssolaš dokumeanttat davvisámi čállingiela álgomuttuin dalle go sámeielas ille lei makkárga čállinárbevierru. Giehtačállosiin sáhtta guorrat mot Hætta ja Bær leaba čoavdán mánggalágán čuolmmaid mat čuožžilit go njálmmálaš giela galgá sirdit čálalaš hápmái dalle go sámeieli ii lean vel sajáiduvvan čállingiellan. Sáhkavuorus geahčadan čállit guovtto sátnehámiid ja sátnegihpuid variašuvdna. Vaikko Hætta ja Bær čálliba eanas sátnehámiid seamma vuogi mielde olles giehtačállosis, de leat muhtun sátnehámiin guokte dahje golbma variántta. Ovdamearkka dihte leat vearbaabessiivva dovddaldahkan sihke *-kættai*, *-kætta* ja *-haga*, nugo sániin *boaldekættai*, *addekætta* ja *goččohaga*, ja konsonántamáttat substantiivvaid ovttaidlogu komitatiivahámi geažusin leat sihke *-in* ja *-ina*, ovdamearkka dihte dáin hámiin: *goatte buollamin* ja *čierromina*. Sojahanhámiid bálddalastimis Hætta ja Bær oanideaba muhtumin vuosttaš sojahanhámi nu ahte guođđiba das gehčosa dahje suorgása, ovdamearkka dihte ná: *akai* ja *manaidæsek*, vrd. *manaidæsek* ja *fulkidæsek*. Geahčadan sáhkavuorus maid eará áššiid mat leat davvisámegiela čállingiela historjja perspektiivvas miellagiddevaččat, namalassii mot čállit guovttos čálliba laktapartihkkaliid ja mot soai heiveheaba loatnasániid sámeillii.

Referánsat

Bær, Anders Pedersen 1926: Bidrag til Finnmarkens kirkehistorie IV. Erindringer 1825–1849. Oversatt fra lappisk av J. Qvigstad. – *Norvegia Sacra*. Kristiania: Steenske forlag. 39–79.

Bær, Anders Pedersen 1990: Levnadsminnen 1825–1849. – Gripenstad, Georg: *Kautokeino 1852. Några tidsdokument*. Luleå: Tornedalica. 41–96.

Hætta, Lars Jakobsen 1923: Bidrag til Finnmarkens kirkehistorie II. En beretning om de religiøse og moralske forhold i Kautokeino før den læstadianske vækkelse. Oversat fra lappisk av J. Qvigstad. – *Norvegia Sacra*. Kristiania: Steenske forlag. 68–89.

Hætta, Lars Jakobsen 1990: Redogörelse angående de religiösa och moraliska förhållandena i Kautokeino före den læstadianska väckelsen. – Gripenstad, Georg: *Kautokeino 1852. Några tidsdokument*. Luleå: Tornedalica. 15–40.

Hætta, Lars & Bær, Anders 1958: *Mui'talusat*. Ålgus addii Knut Bergsland. Oslo: Universitetsforlaget.

Hætta, Lars & Bær, Anders 1982: *Muitalusat*. Olggos attii Thor Frette. Tromsø & Oslo & Bergen: Universitetsforlaget.

Hætta, Lars & Bær, Anders 1993: *Usko ja elämä*. Doaimm. Pekka Sammallahti. Ohcejohka: Girjegiisá.

Hætta, Lars & Bær, Anders 2019a: *Muitalusat*. Doaimm. Nils Oskal & Johanna Johansen Ijäs & Ivar Bjørklund. Stamsund: Orkana Akademisk.

Hætta, Lars & Bær, Anders 2019b: *Erindringer. Samiske beretninger om Kautokeino-opprørets bakgrunn, etikk og moral*. Doaimm. Nils Oskal & Johanna Johansen Ijäs & Ivar Bjørklund. Stamsund: Orkana Akademisk.

Berit Nystad Eskonsipo
UiT Norgga árktaš universitehta
berit.nystad.eskonsipo@uit.no

Maid sáhttá sátnegirjegeavahepmi mitalit sámegiela geavaheami birra?

Otná teknologiiija dahká vejolažžan iskat makkár sániid olbmot ohcet sámegiela neahttasátnegirjjiis ja maiddái goas olbmot ohcet dáid sániid.

Mun lean masterbarggustan guorahallan mo ohcan doaibmá Neahttadigisániid *davvisámegiela-dárogiela-davvisámegiela* sátnegirjjiis. Guorahallanáigodat lei okta jahki. Dán sáhkavuorus ges geahčan lagabui goas olbmot geavahit dan sátnegirjji ja maid neahttasátnegirjeohcamat sáhttet mitalit sátnegirjegeavaheami birra dahje vel vaikkoba sámegiela geavaheami birra.

Barggu vuodđun lea leksikográfalaš teoriiija, dárkileappot sátnegirjegeavahanteoriiija. Geavahan funktonála leksikográfalaš teoriiija, nugo bohtá ovdan Bergenholtza ja Tarpa bargguin. Mu dutkanmetodan lea leamaš guorahallat neahttasátnegirjji loggafiilla. Materiálan lea geavahan Neahttadigisániid *davvisámegiela-dárogiela-davvisámegiela* sátnegirjji geavahanlogga. Loggafiilla lean manuálalaččat dihtoris analyseren virolaš cealkagiiguin (eng. *regular expressions*). Analyserenbarggus lean maiddái ávkkástallan giellateknologalaš reaidduin, earret eará lean geavahan morfologalaš analysátoriid. Loggafiilla guorahallan veahkeha čájehit mo neahttasátnegirjjiit geavahuvvojit.

Guorahallan čájeha ahte *davvisámi-dáru-davvisámi* neahttasátnegirjjiit leat ollu geavahusas, ja ahte stuora oassi sátnegirjeohcamiin dáhpáhuvvet skuvla- ja bargoáiggis. Dát čujuha dan guvlui ahte stuora oassi sámegiela čállinproseassas dáhpáhuvvá skuvllas ja barggus, ja dán oktavuodas lea sátnegirjiin dehálaš funkšuvdna.

Marko Jouste
Ollâopâttâhlehtor, Giellagas-institut, Oulu ollâopâttâh
marko.jouste@oulu.fi

Petter Morottaja
Ollâopâttâhmáttáatteijee, Giellagas-institut, Oulu ollâopâttâh
petter.morottaja@oulu.fi

Niko Partanen
Išeruttâtotkee, Helsig ollâopâttâh
niko.partanen@helsinki.fi

Jukka Mettovaara
Tuáhtáruápee, Giellagas-institut, Oulu ollâopâttâh
jukka.mettovaara@oulu.fi

Näskk Mošnikooff leu'ddkiöll. Nuortalaš Näskk Mošnikoffa leu'ddgiella

The majority of Skolt Saami language material gathered during the 20th century is spoken language since it was only 1970s when a normative written language was developed. The historical Skolt Saami found from the Nordic sound archives represents heavily several specific oral traditions, namely fairy-tales and Skolt Saami songs called leu'dds.

Leu'dd is a genre of unaccompanied Skolt Saami songs, and as a genre it has equivalents in other Eastern Saami individual song traditions. The analytical study of leu'dd-language is particularly important both for the scientific research of the spoken Skolt Saami and Skolt Saami.

There is a notable difference between the spoken language and the language used in leu'dds. In the paper "Kolttalaulujen fonologiaa" (1983) Mikko Korhonen gave the first linguistic perspective to the research of the language of Skolt Saami leu'dds. The writers of this paper have continued the investigation by publishing a paper "Kolttasaamelaisen Näskk Moshnikoffin leu'dd-kielen idiolekti 2020)".

Firstly, the study showed that from Moshnikoff's interviews one can find examples of same sentences performed by spoken language and sung language, where differences appear on both lexical and morphological level:

Spoken language: *Spä'sseb e'ččam kiuggân meäkkai lei'bstad. Spä'sseb e'ččam samvar pakk čee'stad.*

Leu'dd-language: *Spä'sseb šââddaž Ko'sten â'lğge, kiuggân-i meäkkai leei'b-e-stad-a di ja sam- o-var pakk-a čee-je-stad.*

Secondly, there is a particular vocabulary in leu'dd-language for some concepts like a father *e'ččam* > *šââddaž* and a mother *jeä'nn* > *nje'žž*.

Thirdly, one can also easily notice several morphological features. However, our suggestion is that some of the changes are supported by the language history and some others can be explained by musical reasons.